

Patienten i kläm när sjukhus och socialtjänst tvistar

En närmast klassisk relationsstörning mellan socialtjänst och sjukvård gäller förhållandena vid utskrivning från sjukhus av patienter med behov av social omsorg. Problemen har under senare år förstärkts av att uppgifter förts över från sjukvården till socialtjänsten genom den pågående utvecklingen bort från institutioner till utökad hemomsorg, en utveckling som inte alltid hållit jämna steg med socialtjänstens resurser. Problembilden har blivit särskilt tydlig inom psykiatri men kan också skönjas i samband med pågående samarbetsförsök mellan hemsjukvård och social hemtjänst.

De här problemen är vi inte ensamma om i Sverige. I Danmark tillsatte socialdepartementet 1987 en arbetsgrupp med uppgift att se över samarbetet mellan sjukhus och socialtjänst vid intagning och utskrivning av patienter. Gruppen som bestod av representanter för berörda departement samt kommun- och landstingsförbunden har nyligen slutfört sitt uppdrag och en del av de synpunkter som framförs i gruppens slutrapport förtjänar att återges.

Samarbetet mellan socialtjänst och sjukvård är ett samarbete mellan två stora vårdorganisationer med väsentliga skillnader i målsättning, styrning och organisation. Avsikten med utredningen har icke varit att få bort dessa skillnader, som har sin grund i organisationernas olika uppgifter. Målet har däremot varit att söka etablera ett fast och säkert samarbete och därmed utnyttja parternas starka sidor i en gemensam uppgift, att åstadkomma bästa möjliga omsorg för patienten.

Arbetsgruppen har med hänsyn till överskådligheten valt att begränsa sig till problemet med de äldre vid intagning och utskrivning från somatiska sjukhus. Man har valt äldreområdet därför att äldre upptar en stor del av sjukhussängarna. Av dansk sjukvårdssta-

tistik framgår att personer över 65 år svarar för cirka hälften av antalet sjukhussängsdagar, och sjuka äldre har oftare än yngre ett behov av socialtjänstens tjänster efter utskrivning.

Det går alltså inte att förneka att socialtjänst och sjukvård har skilda traditionsbestämda mönster, normer och rutiner. Inom socialtjänsten finns tex ett starkt samband mellan politisk ledning och förvaltning. Den direkta politiska styrningen är ofta ett framträdande element i själva verksamheten. Inom sjukvården däremot är det läkaren som har det yrkesmässiga ansvaret för behandlingen av patienterna medan den politiska styrningen mer handlar om de övergripande ramarna.

Kommunernas socialtjänst arbetar med breda problemlösningar som omfattar både sociala, fysiska och psykiska förhållanden. Socialtjänsten är samtidigt en integrerad del av den kommunala förvaltningen med dess relationer till arbets- och bostadsmarknad, kulturella aktiviteter osv. Sjukvården däremot utmärks av en långtgående specialisering, något som främjat en utveckling mot stora institutioner med autonoma enheter. Läkare uppfattas generellt som specialister och auktoriteter, vilkas bedömningar sällan ifrågasätts. Detta präglar förhållandet till såväl patienten som till socialtjänsten. Det uppstår lätt svårigheter i samarbetet.

För patienterna har detta självklart betydelse. De har både före och efter intagningen kontakt med flera yrkesgrupper som talar från olika förutsättningar och yrkesbakgrunder. Det kan göra det svårt för den enskilde att förstå sammanhangen och genomskåda vad som sker. Patienterna måste informeras bättre och göras delaktiga i behandlingsförloppet anser arbetsgruppen.

När man inte känner till samarbetspartners problem och förutsättningar uppstår lätt "myter" kring varför samarbetet inte löper tillfredsställande. Företrädare för sjukvården kan tex hävda att man inom socialtjänsten helt enkelt är ovilliga att ta sitt ansvar. Från socialtjänstens sida kan man å andra sidan inte sällan få höra att sjukvården skriver ut patienter när sjukhuset har behov av det och inte när patienten eller kommunen i realiteten kan klara sina uppgifter. Påståenden av detta slag kan naturligtvis sägas inte vara helt gripna ur luften. Någon gång har det väl hänt.

Men det blir till myter när de används som generella påståenden och blir till förklaringar som fritar från att konkret diskutera samarbetssvårigheterna.

Vad skall man då göra för att åstadkomma en bättre ordning? Arbetsgruppen pekar i första hand på en rad samarbetstekniska lösningar som är välbekanta från de olika samarbetsprojekt som pågår i vårt land på hemomsorgens område. En dialog måste föras på det lokala planet. Men gruppen betonar samtidigt vikten av att parterna i samarbetet upplever att de har något yrkesmässigt att bidra med och att man respekterar varandras insatser. Det kan inte åstadkommas med mindre än att de som skall samarbeta får möjlighet att förvärva personlig kunskap om varandra. Det bör

vidare ordnas gemensamma kurser och vidareutbildningar och det är viktigt att man får pröva på varandras arbetsuppgifter.

Till syvende och sist är det emellertid politiska initiativ som blir avgörande för om samordningen skall fungera tillfredsställande, säger arbetsgruppen. Det gäller alla nivåer från regering och riksdag till kommundelar. Det måste till klara samarbetssignaler både från politiska och administrativa ledningar.

Det får tas som en bekräftelse på att vi är på rätt väg i Sverige. Visserligen försvinner inte problemen vid utskrivning från sjukhus genom att huvudmännens ansvar förändras, men förhoppningsvis kommer samarbetet att fungera bättre.

Red. Arne Borg

Utbilda fler förskollärare

Föreningen Sveriges Socialchefer har i skrivelse till social- och utbildningsdepartementen betonat att regeringen måste ta sitt ansvar och bygga ut grundutbildningen för förskollärare. Skrivelsen är av följande lydelse:

Riksdagens beslut 1985 om förskola för alla barn är en tydlig bekräftelse på att förskolan är en av samhällets viktigaste resurser för barn och familjer.

Föreningen Sveriges Socialchefer (FSS) har i ett nyligen antaget "Handlingsprogram för förskolan" givit uttryck för föreningens principiella ställningstaganden i vissa grundläggande barnomsorgsfrågor.

FSS vill förverkliga en förskola som styrs av socialtjänstens grundsyn. Förskolan ska tillsammans med den övriga socialtjänsten arbeta för att alla

barns och föräldrars behov tillgodoses på bästa möjliga sätt. Detta förutsätter bla ett aktivt samarbete, där föräldrarna tillsammans med personalen ges möjlighet att utforma den lokala verksamheten.

Kunnig och engagerad personal är en förutsättning för en bra förskola. Personalen måste ha en fast förankring i en social och pedagogisk grundsyn baserad på socialtjänstens mål. Därför blir tillgången till grundutbildning för berörda yrkesgrupper av vital betydelse.

Tillgången på barnomsorgspersonal har minskat under senare år och rekryteringsläget är nu mycket ansträngt på många håll i landet. Men samtidigt vet vi att det finns utbildningsorter som inte kan ta emot samtliga sökande. På tex lärarhögskolan i Mölndal fanns hösten 1988 fyra sökande på varje utbildningsplats.

Om målet full behovstäckning 1991 ska kunna uppnås är det därför absolut nödvändigt att antalet platser i grundutbildningen anpassas till den pågående utbyggnaden av verksamheten. Detta har hittills inte skett.

Under 1980-talet har det istället skett en minskning av antalet utbildningsplatser på förskollärlinjen. Först under budgetåret 1988-89 ökades åter antalet platser något. I budgetpropositionen 1989/90 föreslås oförändrat antal platser.

Staten och kommunerna måste ta ett gemensamt ansvar för att åstadkomma full behovstäckning inom förskolan 1991. Det ställer krav på politisk vilja i de enskilda kommunerna men också på en målmedveten aktiv planering utifrån lokala behov och förutsättningar. Samtidigt behövs, i en allt hårdare konkurrens om arbetskraft, aktiva insatser och nya initiativ för att rekrytera och behålla personal.

Staten måste ta sin del av ansvaret genom att på olika sätt skapa erforderliga förutsättningar för kommunernas fortsatta utbyggnad av barnomsorgen. En sådan förutsättning är att det snarast inrättas ett tillräckligt antal utbildningsplatser inom förskollärlutbildningen.

Föreningen Sveriges Socialchefer har, trots att det finns svårigheter och hinder på vägen, en stark tilltro till att kommunerna 1991 ska kunna erbjuda alla förskolebarn en plats inom barnomsorgen och i den form som föräldrarna önskar. Socialtjänsten har möjligheter att vara en attraktiv arbetsgivare som erbjuder medarbetarna stimulerande arbetsuppgifter, bra arbetsmiljö och goda möjligheter att utveckla sina yrkesroller. Men det förutsätter samhällets gemensamma ansvarstagande i olika avseenden, inte minst inom utbildningsområdet.